

Natuurtoets Wet Natuurbescherming Betuwestraatweg te Kesteren

Ecologisch Adviesbureau Viridis bv
Randweg 30
4104 AC Culemborg
T 0345 753 275
E info@bureau-viridis.nl
W www.bureau-viridis.nl
KvK 110 557 87
Btwnr NL 820598215B01
IBAN NL46 TRIO 0198 4486 00

Tekst: O. (Olivier) Horiot
Veldonderzoek: S. (Susan) Zwerver, O. (Olivier) Horiot, L. (Louise) Prévot, L. (Loïc) de Leeuw, X. (Xilona) Blanco, A. (Alfred) Kok

Foto's: S. (Susan) Zwerver

Foto voorblad: Boomkwekerij bij de Rhenenseweg

Projectnummer: 2022-058
Wijze van citeren: HORIOT, O.H., 2022. Natuurtoets Wet Natuur-
bescherming Betuwestraatweg Kesteren Eco-
logisch Adviesbureau Viridis, Culemborg,
PRNR-2022-058.

In opdracht van: RvB Engineering
Contactpersoon: Jonathan ten Bolscher

Datum: 3-11-2022
Ondertekening: S. (Susan) Zwerver
Paraaf: SZ

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever zoals hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit deze rapportage mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, druk, internet, fotokopie of andere wijze zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Ecologisch Adviesbureau Viridis bv, noch mag het zonder deze toestemming voor een ander doel gebruikt worden dan waarvoor het vervaardigd is.

Ecologisch Adviesbureau Viridis is niet aansprakelijk voor vervolgschade, alsmede schade die voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van de werkzaamheden, kaartmateriaal (Basis Registratie Topografie Kadaster 2021, tenzij anders wordt vermeld) inclusief getoonde begrenzingen of andere gegevens verkregen van Ecologisch Adviesbureau Viridis. De opdrachtgever vrijwaart Ecologisch Adviesbureau Viridis voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Omdat ecologisch onderzoek een momentopname is, kan de aanwezigheid van beschermde soorten soms niet worden uitgesloten of bevestigd. Daarnaast is de natuurwetgeving aan verandering en jurisprudentie onderhevig. Ecologisch Adviesbureau Viridis is mede om die redenen lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van ecologische adviesbureaus. Hierdoor zijn wij zo goed mogelijk op de hoogte van de nieuwste ontwikkeling op het gebied van ecologie en wetgeving. Door de inzet van conform de wet ter zake kundige ecologen, waarborgen wij onze onderzoekskwaliteit. Wij zijn echter niet aansprakelijk voor de gevolgen van onverwacht verschijnende of verdwijnende flora of fauna, noch voor de gevolgen van veranderende wetgeving of jurisprudentie.

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	3	3.4	Vogels	15
1.1	Situatie	3	3.5	Amfibieën	16
1.2	Beschrijving van het plangebied	3	4	Conclusie en advies	19
1.3	Probleemstelling	3	4.1	Beantwoording onderzoeksvragen	19
1.4	Geldigheid onderzoek	4	4.2	Mitigerende maatregelen	19
2	Onderzoeksmethode	6	4.2.1	Algemene maatregelen	19
2.1	Literatuuronderzoek	6	4.2.2	Algemene broedvogels	20
2.2	Veldonderzoek	6	4.2.3	Gewone dwergvleermuis en wezel	20
2.2.1	Vaatplanten	8	4.3	Conclusie	21
2.2.2	Vleermuizen	8	5	Literatuurlijst	22
2.2.3	Grondgebonden zoogdieren	9	5.1	Literatuur	22
2.2.4	Broedvogels	10	5.2	Websites	22
2.2.5	Amfibieën	10	Bijlage A.	Wettelijk kader	23
2.3	Analyse	11	Bijlage B.	Overzicht algemene vrijstellingen	31
3	Resultaten en effectenbeoordeling	13	Bijlage C.	Nederlandse vleermuissoorten	32
3.1	Vaatplanten	13	Bijlage D.	Ecologisch deskundige	33
3.2	Grondgebonden zoogdieren	13			
3.3	Vleermuizen	14			

Samenvatting

RvB Engineering is voornemens een perceel aan de Betuwestraatweg te Kesteren om te vormen van boerenerf met boomkwekerij tot een locatie met kerk, school en woningen. In dit kader is in januari 2022 een Quickscan Wet Natuurbescherming door Econsultancy uitgevoerd. Deze Quickscan heeft de mogelijke aanwezigheid van een aantal beschermde soorten van flora en fauna aangetoond. Vervolgens heeft RvB engineering aan Bureau Viridis opdracht gegeven een verplichte natuurtoets Wet Natuurbescherming uit te voeren. De soorten waarop deze studie betrekking heeft zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Resultaten

Het veldonderzoek is in de periode maart - september 2022 uitgevoerd. Van het veldonderzoek blijkt de aanwezigheid van 3 beschermde soorten: de gewone dwergvleermuis, de wezel en de steenmarter.

Tabel 1 | Overzicht onderzochte soorten, aanwezigheid, functie, bescherming, overtreding, mitigatie en ontheffing Wet natuurbescherming

Soort	Aanwezig	Functie	Bescherming onder Artikel	Overtreding	Mitigatie	Ontheffing
Gewone dwergvleermuis	Ja	Zomerverblijfplaats en foerageergebied	3.5	Art. 3.5, lid 4	Ja	Ja
Rosse vleermuis	Ja	Zomerverblijfplaats en foerageergebied	3.5	Nee	Ja	Nee
Steenmarter	Ja	Foerageergebied	3.10	Nee	Ja	Nee
Wezel	Ja	Verblijfplaats en foerageergebied	3.10	Art. 3.10, lid 1	Ja	Ja
Hermelijn	Nee	N.v.t.	3.10	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Bunzing	Nee	N.v.t.	3.10	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Eekhoorn	Nee	N.v.t.	3.10	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Steenuil	Nee	N.v.t.	3.1	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Ransuil	Nee	N.v.t.	3.1	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Boomvalk	Nee	N.v.t.	3.1	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Huismus	Nee	N.v.t.	3.1	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Gierzwaluw	Nee	N.v.t.	3.1	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Poelkikker	Nee	N.v.t.	3.5	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Akkerogentroost	Nee	N.v.t.	3.10	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Kleine wolfsmelk	Nee	N.v.t.	3.10	Nee	N.v.t.	N.v.t.
Dreps	Nee	N.v.t.	3.10	Nee	N.v.t.	N.v.t.

Conclusie

Uit het onderzoek is gebleken dat gewone dwergvleermuis en wezel het plangebied gebruiken, beide soorten hebben zowel een als verblijfplaats als foerageergebied binnen de begrenzing van het plangebied. De voorgenoemde werkzaamheden hebben negatieve effecten op de voorgenoemde soorten. Voorafgaand aan de werkzaamheden moet er een ontheffingsaanvraag op verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming ingediend worden. De steenmarter maakt voornamelijk gebruik van de bosschage ten noorden van, en net buiten, het plangebied. Negatieve effecten op de steenmarter worden niet verwacht, het aanvragen van een ontheffing voor deze soort is niet noodzakelijk.

1 Aanleiding

1.1 Situatie

RvB Engineering is voornemens een perceel aan de Betuwestraatweg te Kesteren om te vormen van boeren-erf met boomkwekerij tot locatie met kerk, school en woningen. De voorgenomen werkzaamheden kunnen negatieve effecten veroorzaken op ter plaatse voorkomende beschermde natuurwaarden¹. Mogelijk worden daarbij verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden. Tevens is voor deze ingreep een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk en dienen de natuurwaarden in het gebied inzichtelijk te worden gemaakt. Om de mogelijke effecten van de voorgenomen ingreep te toetsen is in januari 2022 een Quickscan Wet natuurbescherming uitgevoerd door Econsultancy. Uit deze Quickscan is gebleken dat in het gebied een aantal beschermde soorten voor kunnen komen, namelijk:

- Vogels: jaarrond beschermde nesten van boomvalk (*Falco subbuteo*), ransuil (*Asio otus*), steenuil (*Athene noctua*), huismus (*Passer domesticus*), gierzwaluw (*Apus apus*);
- Vleermuizen: boom- en gebouwbewonende;
- Grondgebonden zoogdieren: wezel (*Mustela nivalis*), bunzing (*Mustela putorius*), hermelijn (*Mustela erminea*), steenmarter (*Martes foina*), eekhoorn (*Sciurus vulgaris*);
- Amfibieën: poelkikker (*Pelophylax lessonae*);
- Vaatplanten: akkerogentroost (*Odontites vernus subsp. vernus*), dreps (*Bromus secalinus*), kleine wolfsmelk (*Euphorbia exigua*).

In dit kader heeft RvB Engineering aan Ecologisch Adviesbureau Viridis opdracht gegeven een onderzoek uit te voeren naar het voorkomen van de voornoemde beschermde plant- en diersoorten middels een wettelijk verplichte natuurtoets. In Bijlage A vindt u meer informatie over de Wet natuurbescherming en overige relevante wetgeving.

1.2 Beschrijving van het plangebied

De onderzoekslocatie bestaat uit een agrarisch perceel met daarop een woonhuis, boeren-erf en een naastgelegen boomkwekerij. Binnen de begrenzing is ook een watergang en vijver aanwezig. Het woonhuis is opgetrokken uit baksteen met een dakpannen dak, de schuur is eveneens opgetrokken uit (enkelsteens) baksteen maar heeft een golfplaten dak. Ten noorden ligt een bosschage die zich naar het noordoosten langs de Cuneraweg uitstrekt. Ten zuiden ligt een watergang die zich in een vijver uitbreidt in de zuidwestelijke hoek. Het gebied wordt begrensd door aan de westzijde de (oprit naar de) N233, ten oosten door de bebouwde kom van Kesteren en een agrarisch perceel, en ten zuiden eveneens door de bebouwde kom van Kesteren.

In Figuur 1.1 en Afbeelding 1.1 t/m 1.6 is een impressie van het plangebied en de directe omgeving te zien.

1.3 Probleemstelling

Om goed voorbereid te zijn op eventueel noodzakelijke maatregelen of een vergunning of ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming geeft een Nader onderzoek naar beschermde soorten antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn in het plangebied beschermde soorten en/of verblijfplaatsen van deze soorten aanwezig?
- Ondervinden aanwezige beschermde soorten negatieve effecten van de voorgenomen ruimtelijke ingreep en de benodigde werkzaamheden?
- Is het mogelijk om optredende negatieve effecten op beschermde soorten te mitigeren? Zo ja, op welke wijze dient dit te geschieden?
- Is het noodzakelijk een ontheffing van de Wet natuurbescherming aan te vragen?

Voorliggend rapport geeft advies met betrekking tot de mogelijkheden om de geplande ruimtelijke

¹ Beschermde soorten: alle onder de Wet natuurbescherming beschermde soorten in de provincie Gelderland.

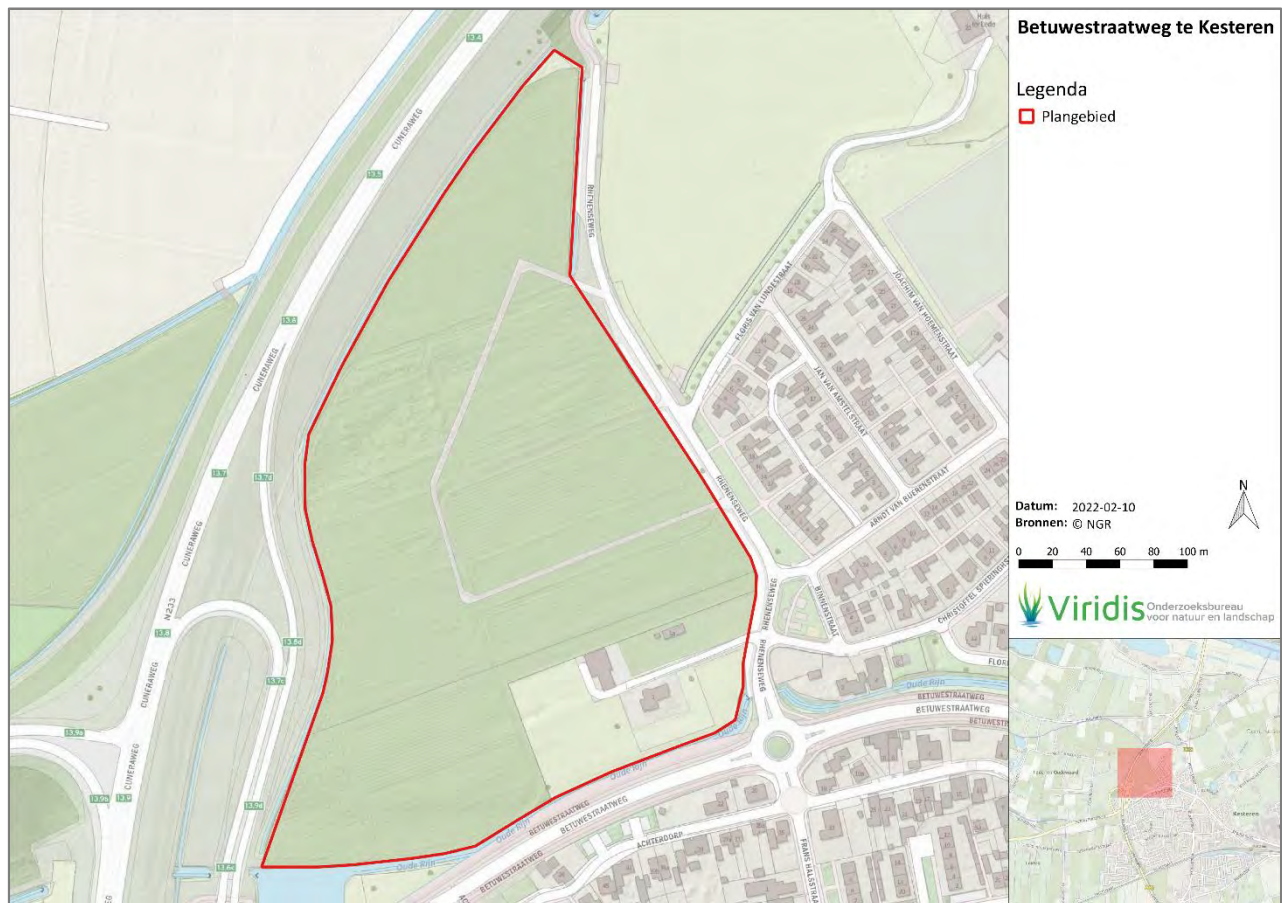

ontwikkeling in overeenstemming met de Wet natuur-
bescherming uit te voeren.

1.4 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk gel-
dende richtlijnen. De bevoegde gezagen (provincies)
hanteren de volgende definitie voor de geldigheid van
onderzoeken naar beschermde soorten: “Onderzoeks-
gegevens mogen maximaal drie jaar oud zijn in

gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalita-
tieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen
drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten
de gegevens recenter zijn”. Dit rapport gaat in op de
effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in pa-
ragraaf 1.1. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwik-
keling kunnen leiden tot andere conclusies ten aan-
zien van de effecten op beschermde soorten en gebie-
den.

Figuur 1.1 | Overzicht van het plangebied en de omliggende terreinen

Afbeelding 1.1 | Boomkwekerij en sloot in het noorden van het plangebied

Afbeelding 1.2 | Bosschage en boomkwekerij in het noorden van het plangebied

Afbeelding 1.3 | Boomkwekerij met greppel en boompje aan de westkant van het plangebied. In de achtergrond is de bosschage te zien

Afbeelding 1.4 | Erf met een perceel grasland en een woonhuis met een grote zomereik

Afbeelding 1.5 | erf met een stuk braakliggend terrein en twee aaneengesloten schuren in de achtergrond

Afbeelding 1.6 | schuur en boomkwekerij

2 Onderzoeksmethode

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen is een toetsing in het kader van de Wet natuurbescherming uitgevoerd. Hiermee is de ecologische waarde van het plangebied door middel van een literatuuronderzoek en soortspecifieke inventarisaties onderzocht. Op deze manier wordt het voorkomen van beschermde soorten binnen de Wet natuurbescherming bepaald. De gebruikte onderzoeksmethoden worden hieronder beschreven.

2.1 Literatuuronderzoek

Voor het literatuuronderzoek is gebruik gemaakt van bekende verspreidingsgegevens van beschermde soorten uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), verspreidingsatlassen van relevante soorten, het archief van Bureau Viridis en vrij beschikbare verspreidingsgegevens. De resultaten van het literatuuronderzoek geven een beeld van de verspreiding van de te onderzoeken soorten in en rondom het plangebied. Hierbij worden de soorten in een straal van 2 km gezocht.

2.2 Veldonderzoek

Naast het literatuuronderzoek heeft Ecologisch Adviesbureau Viridis soortspecifieke inventarisaties

uitgevoerd naar de soorten die naar voren zijn gekomen in de Quicksan. De onderzoeksmethodiek wordt verder in deze hoofdstuk uitgelegd. De onderzoeksdata zijn per soort of soortgroep weergegeven in Tabel 2.1.

Indien gedurende een onderzoek naar een specifieke soortgroep andere beschermde soorten zijn waargenomen, zijn deze soorten ook meegenomen in de resultaten. Wanneer de onderzoeksprotocollen een overlap in onderzoeksperiode toelaten en dit geen afbreuk doet aan de onderzoeksinspanning is het mogelijk om onderzoeken naar verschillende soortgroepen te combineren, of in ieder geval op dezelfde datum uit te voeren. Wanneer er bezoeken gecombineerd zijn uitgevoerd wordt dit aangegeven in Tabel 2.1. Alle waarnemingen zijn digitaal vastgelegd met behulp van de software WaarnemingPro (WrnPro).

De inventarisaties zijn uitgevoerd conform de door het Netwerk Groene Bureaus (NGB) ontwikkelde inventarisatieprotocollen en kennisdocumenten van BIJ12. Onderstaand volgt per soortgroep een uitleg betreffende de gebruikte methodiek.

Tabel 2.1 | Onderzoeksdata en weersomstandigheden

Bezoekdata	Soort(groep)	Starttijd	Eindtijd	Aantal onderzoekers	Temp (°C)	Windkracht (Bft)	Neerslag (mm)
2-6-2022	Boomvalk	20:00	21:40	1	18	1	geen
27-6-2022	Boomvalk	21:12	22:28	1	21	2	geen
13-7-2022	Boomvalk	21:00	22:30	1	22	1	geen
7-3-2022	Eekhoorn	19:45	22:05	1	4	1	geen
17-3-2022	Eekhoorn	20:05	22:10	1	5	1	geen
12-4-2022	Eekhoorn	20:11	22:30	1	16	2	geen
23-5-2022	Flora	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
24-5-2022	Flora	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
14-7-2022	Flora	n.v.t.	n.v.t.	2	n.v.t.	n.v.t.	geen
15-6-2022	Gierzwaluw	21:54	23:58	3	20	3	geen
27-6-2022	Gierzwaluw	21:12	22:28	1	21	2	geen
13-7-2022	Gierzwaluw	21:00	22:30	1	22	1	geen
22-4-2022	Huismus	07:45	08:55	1	13	1	geen
11-5-2022	Huismus	09:00	10:05	1	16	3	geen
23-5-2022	Poelkikker	20:20	21:30	1	20	1	geen
2-6-2022	Poelkikker	20:00	21:40	1	18	1	geen
27-6-2022	Poelkikker	21:12	22:28	1	21	2	geen
17-3-2022	Ransuil	20:05	22:10	1	5	1	geen
12-4-2022	Ransuil	20:11	22:30	1	16	2	geen
7-3-2022	Steenuil	19:45	22:05	1	4	1	geen
17-3-2022	Steenuil	20:05	22:10	1	5	1	geen
12-4-2022	Steenuil	20:11	22:30	1	16	2	geen
15-6-2022	Vleermuizen zomer avond	21:54	23:58	3	20	3	geen
12-7-2022	Vleermuizen zomer avond	21:52	00:00	2	24	1	geen
13-7-2022	vleermuizen zomer ochtend	02:32	05:36	2	22	1	geen
1-9-2022	vleermuizen paaronderzoek	21:50	00:03	2	17	3	geen
27-9-2022	vleermuizen paaronderzoek	21:49	00:02	2	8	2	geen
11-5-2022	zoogdieren: sporenbuizen plaatsen	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
24-5-2022	zoogdieren: cameravallen plaatsen	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
23-5-2022	zoogdieren: sporenbuizen (controle deel1)	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	regen
24-5-2022	zoogdieren: sporenbuizen (controle deel2)	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
2-6-2022	zoogdieren: sporenbuizen controle	n.v.t.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.	geen
14-7-2022	zoogdieren: sporenbuizen en camera's ophalen	n.v.t.	n.v.t.	2	n.v.t.	n.v.t.	geen

2.2.1 Vaatplanten

Het onderzoek heeft zich gericht op 3 beschermde soorten die volgens de literatuurstudie en Quickscan in de omgeving voorkomen (of voorkwamen).

- Kleine wolfsmelk is voornamelijk een soort van kalkrijke akkers. De boomkwekerij, maar ook de bermen waar er omgewerkt grond is vormen potentiële groeiplaatsen.
- Dreps is een pionier soort die in verscheidene biotopen kan groeien: akkers, wegranden, braakliggende gronden, etc.
- Akkerogentroost is een plant van het *Odontites* genus (helmogentroost) waarvan er één soort in Nederland te vinden is. Deze soort is opgesplitst in twee ondersoorten: de zeer zeldzame akkerogentroost, onderwerp van dit onderzoek, en de meer algemene rode ogentroost. Deze laatste is niet zeldzaam in de uiterwaarden langs de Rijn.

In het plangebied zijn de drie te onderzoeken soorten meer of minder in hetzelfde type biotoop verwacht: plekken met omgewerkt grond in bermen, de boomkwekerij en braakliggende terreinen. Het projectgebied is op 3 momenten vlakdekkend geïnventariseerd (zie Tabel 2.1), op het voorkomen van de te onderzoeken soorten. Andere bijzondere soorten (beschermde soorten, soorten van de rode lijst of soorten met een grote indicerende waarde) zijn eveneens in het onderzoek meegenomen.

2.2.2 Vleermuizen

Ecologie

Gedurende het jaar maken vleermuizen gebruik van verschillende verblijfplaatsen die verschillende functies vervullen. Vleermuizen hebben een vaste cyclus die gedurende het jaar wordt gevolgd, waarbij deze verblijfplaatsen afhankelijk van het moment in het jaar worden gebruikt. Afhankelijk van het weer houden vleermuizen van half oktober tot maart hun winterslaap in een winterverblijfplaats. Na de winterslaap verblijven vleermuizen vaak tijdelijk in kleine groepen in tussenverblijven. Vanaf mei verzamelen de vrouwtjes zich in kraamverblijfplaatsen en worden de jongen geboren en gezoogd. De mannen leven dan gezamenlijk of solitair in zomerverblijfplaatsen. De keuze van verblijfplaatsen is soortspecifiek. Sommige soorten, bijvoorbeeld de rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en de watervleermuis (*Myotis daubentonii*), verblijven vaak in holten of spleten in bomen en achter loshangende schors. Andere soorten, zoals laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en gewone dwergvleermuis

(*Pipistrellus pipistrellus*), verblijven bijna altijd in gebouwen. Een derde soort die (in Nederland) regelmatig in gebouwen wordt aangetroffen is de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*). Verblijfplaatsen in gebouwen kunnen onder andere gevonden worden achter gevelbetimmering, in spouwmuren, onder dakpannen, onder dakbeschot, achter boeiplanken en houten betimmeringen en in schoorstenen. In augustus, wanneer de jongen min of meer zelfstandig zijn, breekt de paartijd aan. De kraamkolonies vallen dan uiteen. Mannetjes van een aantal soorten bezetten tijdens de paartijd een paarverblijfplaats binnen een territorium, van waaruit ze vrouwtjes aantrekken om mee te paren. Hierbij maken ze gebruik van een paarroep. Afhankelijk van het weer zet dit door tot september of oktober, waarna vleermuizen weer naar hun winterverblijf vertrekken.

Onderzoeksmethode

Onderzoek naar (verblijfplaatsen van) vleermuizen is uitgevoerd volgens de richtlijnen van het vigerende Vleermuisprotocol (Netwerk Groene Bureaus, 2021). Bureau Viridis is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en hanteert de richtlijnen zoals beschreven in het protocol voor het uitvoeren van het onderzoek naar (verblijfplaatsen van) vleermuizen.

Het onderzoek naar vleermuizen heeft plaatsgevonden met behulp van een batdetector met geluidsopnameapparatuur (Pettersson D240 & M500-384). Indien een soort niet in het veld op naam gebracht kon worden, zijn digitale opnames gemaakt. Deze opnames zijn vervolgens met speciale computerprogrammatuur (BatSound v.4.1) gedetermineerd op soort.

Op basis van het vleermuisprotocol moet een gebied voldoende dekkend onderzocht worden. Als vuistregel voor een voldoende dekkend onderzoek in de kraamen- en zomerperiode geldt het volgende: wanneer in de kritische periode van in- of uitvliegen meer dan een kwart van het plangebied niet valt te overzien of te beluisteren dient er een extra waarnemer te worden ingeschakeld (75% overzichtsregel). Voor elke extra waarnemer geldt dezelfde vuistregel, totdat het hele plangebied goed in beeld is. In de praktijk betekent dit dat het gehele plangebied in een ongeveer 10 minuten tijd onderzocht moet kunnen worden, waardoor het mogelijk is om in de kritische periode van in- en uitvliegen (± 30 minuten) elke locatie binnen het plangebied minimaal driemaal aan te doen (Limpens &

Regelink, 2017). Dit betekent dat de onderzoeker niet aan één stuk door loopt, maar juist de tijd heeft om regelmatig stil te staan, waarbij meestal meerdere woningen overzien kunnen worden. Zodoende kunnen de meest veelbelovende plekken vaker dan drie keer worden aangedaan. Op deze manier kan een goed beeld worden gevormd van de verblijfplaatsen binnen een onderzoekscluster.

Om gedurende het onderzoek de trefkans van verblijfplaatsen van vleermuizen te vergroten is er vanuit het vleermuisprotocol een optimale periode voorgeschreven die tussen twee veldbezoeken ligt. Vleermuizen wisselen vaak van verblijfplaatsen, wanneer er tussen twee veldbezoeken een langere periode zit is de kans dat je een verblijfplaats mist kleiner. Bij het onderzoek naar zomer-, kraam-, en paarverblijfplaatsen is de optimale tussenliggende periode 20 dagen.

Onderzoek naar verblijfplaatsen

Als aanvulling op het vleermuisprotocol is op 17 maart voorafgaand aan het vleermuisonderzoek het plangebied beoordeeld op geschiktheid voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Spouwmuren of kleine openingen in gebouwen en loszittend schors of holtes in bomen zijn normaliter jaarrond geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. Er is gekeken of deze aanwezig zijn binnen het plangebied. Hierbij is ook gekeken naar eventuele sporen (o.a. keutels of vetvlekken) die op aanwezigheid van verblijfplaatsen kunnen wijzen. Op deze manier kan gericht onderzoek worden gedaan met de batdetector.

Kraam- en zomerverblijfplaatsen

Het vleermuisonderzoek naar kraam- en zomerverblijfplaatsen in het plangebied heeft plaatsgevonden middels drie veldbezoeken (één ochtendbezoek en twee avondbezoeken) op 15 juni, 12 en 13 juli. De avondbezoeken startten telkens kort voor zonsondergang en liepen door tot circa twee uur na zonsondergang. Het ochtendbezoek startte circa 3 uur voor zonsopkomst en liep door tot zonsopkomst. Onderzoek naar verblijfplaatsen heeft plaatsgevonden onder geschikte weersomstandigheden: avondtemperatuur > 12°C, wind < 4 Bft, zie ook Tabel 2.1.

Paar- en winterverblijfplaatsen

Het vleermuisonderzoek naar paarverblijfplaatsen in het plangebied heeft plaatsgevonden middels twee bezoeken op 01 en 27 september. Vleermuizen zijn

vroeg op de avond goed waar te nemen, waarbij de vleermuizen vanaf circa een uur na zonsondergang duidelijk hun paarroep laten horen. De onderzoeken startten een uur na zonsondergang tot circa één uur 's nachts. De weersomstandigheden waren geschikt voor het uitvoeren van vleermuisonderzoek met een avondtemperatuur > 10°C en < 3 Bft, zie ook Tabel 2.1.

Tijdens de paarperiode zwermen vleermuizen ook rond middernacht bij plekken waar ze massaal kunnen overwinteren. De dieren vliegen gedurende enige tijd (half uur) rondom de openingen waarbij deze steeds even een opening aantikken en dan weer verder vliegen. Hierbij kunnen meerdere dieren door elkaar vliegen. Gebouwen die dienst doen als massawinterverblijfplaats zijn veelal grote en hogere gebouwen (ten opzichte van omgeving). Deze gebouwen kenmerken zich door een grote omvang (minimaal 20 meter hoog), massiviteit (20.000 tot 40.000 m³), een robuuste bouwstijl waarbij baksteen is gebruikt en de aanwezigheid van diepe, spleetvormige ruimten (bijv. spouwen, dilatatievoegen, holle vloerelementen etc.) (Korsten & Brekelmans, 2013). Aangezien er in het plangebied geen gebouwen of objecten aanwezig zijn die potentieel geschikt zijn als massawinterverblijfplaats is er geen onderzoek uitgevoerd naar het middernachtzwermen van vleermuizen.

Foerageergebieden en vliegroutes

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn belangrijke foerageerplaatsen in beeld gebracht. In de analyse is onderzocht of het hierbij gaat om essentiële foerageergebieden. Vleermuizen verplaatsen zich in het landschap via oriëntatiepunten. In bepaalde gevallen wordt een bepaalde route steeds weer opnieuw gebruikt en spreekt men van een vliegroute. Ook vliegroutes zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Er is geen specifiek onderzoek naar vliegroutes uitgevoerd aangezien het plangebied geen vaste lijnvormige elementen bevat die aangetast worden door de werkzaamheden.

2.2.3 Grondgebonden zoogdieren

Voor het onderzoek naar kleine marterachtigen zijn er gedurende zes weken 3 cameravallen met lokstof (opengeprikt blikje sardines) op geschikte locaties geplaatst in de meest gunstige periode (maart – augustus). Twee van de cameravallen zijn geplaatst in een struikrover®, een speciaal ontworpen stelsel om kleine

en middelgrote zoogdieren te monitoren. Daarnaast zijn er verspreid over het gebied, op geschikte locaties, 15 sporenbuizen geplaatst. Zie Figuur 2.1 voor de locatie van de cameravallen en sporenbuizen en Tabel 2.1 voor de onderzoeksperiode.

Met betrekking tot de eekhoorn is er in het vroege voorjaar, voorafgaand aan de onderzoeken naar steenuil in de bosschage naar nesten van de eekhoorn gezocht. Tijdens meerdere veldbezoeken is tevens naar sporen van zowel marterachtigen en eekhoorn gezocht en is met behulp van een warmtebeeldcamera gezocht naar individuen. Alle waarnemingen van zoogdieren zijn vastgelegd in wrnpro.

2.2.4 Broedvogels

Nesten van alle vogels zijn beschermd gedurende de periode dat ze gebruikt worden. Ook zijn de nesten van een aantal vogels jaarrond beschermd. Het betreffen vooral roofvogels en uilen, maar ook huismus en gierzwaluw. De aanwezigheid van nesten of nestlocaties van jaarrond beschermde vogels is onderzocht.

Steenuil

Het onderzoek naar de aanwezigheid van steenuil heeft plaatsgevonden in de meest optimale periode, tussen 1 februari en 30 april. De onderzoeken zijn uitgevoerd vanaf een halfuur na zonsondergang tot middernacht (zie Tabel 2.1). Het onderzoek is verricht door in het hele plangebied elke ca. 150 m naar de territoriumroep van de steenuil te luisteren. Als er na een paar minuten geen roepende steenuil waargenomen wordt, wordt een opname van een territoriumroep af gespeeld. Indien steenuilen aanwezig zijn, zullen ze op de afgespeelde roep reageren. Op sommige avonden zijn de steenuilen zeer actief aan het roepen en hoeven er geen opnamen afgespeld te worden. Op potentiële nestlocaties (gebouwen, eventuele nestkasten, geschikte holtes) wordt ook naar sporen gezocht zoals braakballen en uitwerpselen.

De afwezigheid is aangetoond als tijdens drie gerichte veldbezoeken in de genoemde periode, met een tussenliggende periode van minimaal 1 maand tussen het eerste en laatste bezoek, geen steenuil is aangetroffen.

Ransuil

Om vast te stellen of de ransuil zich in het plangebied voorplant zijn naar potentiële nesten in de bomen gezocht. Ransuilen bouwen zelf geen nest, maar

gebruiken een verlaten nest van een kraai of ekster. In de Quicksan zijn een aantal locaties benoemd waar potentieel een nest aanwezig zou kunnen zijn, er is specifieke aandacht besteed aan deze locaties.

Het onderzoek naar ransuil is gelijktijdig met het onderzoek naar de steenuil uitgevoerd (zie Tabel 4.1), voornamelijk door het luisteren naar de karakteristieke geluiden van deze soort.

Boomvalk

Het onderzoek naar de aanwezigheid van boomvalk vindt plaats in de meest optimale periode, mei tot juli, vanaf vier uur voor zonsondergang tot een half uur na zonsondergang. Een van de bezoeken wordt eind mei/begin juni uitgevoerd wanneer de vogels baltsen en paren. Een tweede veldbezoek wordt uitgevoerd in juni of juli wanneer de vogels aan het broeden zijn. Daarnaast wordt er gelet op de verschillende geluiden die die boomvalken in deze voortplantingsperiode gebruiken. De roepactiviteit is het hoogst in de vroege ochtend en late avond en in de schemering. Voorafgaand is er in maart-april gezocht naar nesten van kraaien en eksters. Boomvalken bouwen zelf geen nest, maar gebruiken een verlaten nest van een kraai of ekster. Het onderzoek naar de boomvalk is gelijktijdig met andere onderzoeken uitgevoerd (zie Tabel 2.1).

Huisumus

Voor huisumus geldt dat in de periode tussen 1 april en 15 mei twee ochtendbezoeken gebracht moeten worden. Voor deze onderzoeken geldt een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen. Onderzoek naar huisumus is uitgevoerd op 22 april en 11 mei (zie Tabel 2.1).

Gierzwaluw

Voor het inventariseren van gierzwaluw moeten in de periode tussen 1 juni en 15 juli drie avondbezoeken worden gebracht, waarbij de meest geschikte periode is 2 uur voor zonsondergang tot zonsondergang. Voor deze onderzoeken geldt een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen, zie Tabel 2.1 voor de onderzoeksmomenten.

2.2.5 Amfibieën

De poelkikker plant zich voort in niet vervuilde stilstaande vrij onbeschaduwde wateren met een goed begroeide oeverzone. Langs het plangebied zijn twee types oppervlaktewater aanwezig: de sloot en de vijver in het zuiden en een sloot langs de boomkwekerij

in het noordoosten van het onderzoeksplangebied. De soort kan worden in het veld vastgelegd door twee manieren:

- geluidswaarnemingen tijdens de kooractiviteit. De mannetjes verzamelen zich voornamelijk tussen eind april en half juni (Ravon, 2022)
- Zichtwaarnemingen van dieren die gevangen worden met een schepnet. De soort onderscheidt zich van andere “groene” kikkers door de grote halvemaaanvormige en symmetrische graafknobbel.

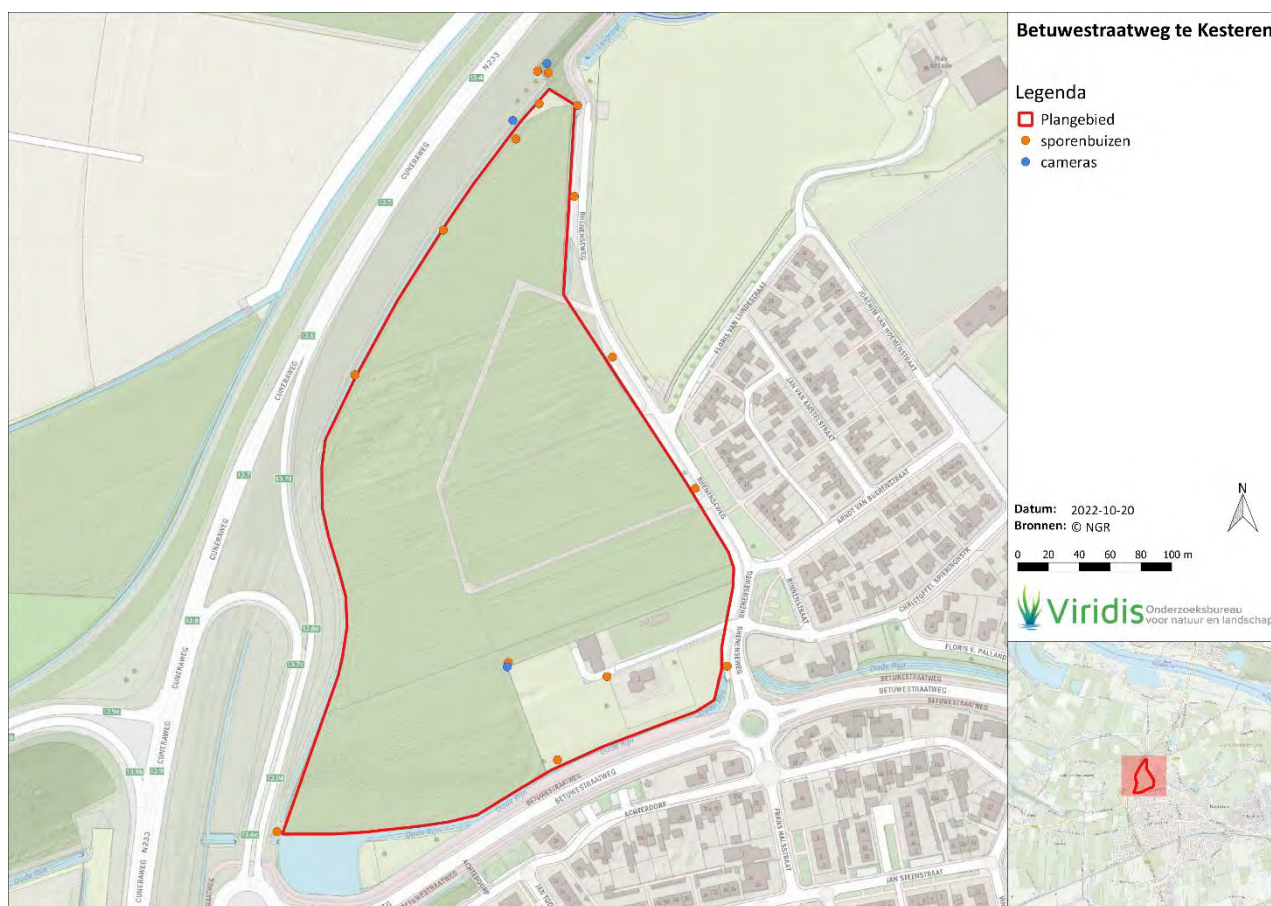
Voor onderhavig onderzoek is gebruik gemaakt van de methode van geluidswaarnemingen, tijdens alle onderzoeken is gelet op kooractiviteit, op specifieke

momenten is er daarnaast gericht geluisterd naar activiteit (zie Tabel 2.1).

2.3 Analyse

De uit het literatuuronderzoek en veldonderzoek verkregen verspreidingsgegevens van beschermde soorten zijn geanalyseerd om na te gaan of er bij de uitvoering van de werkzaamheden mogelijk verbodsbepalingen (art. 3.1, 3.5 of 3.10) van de Wet natuurbescherming worden overtreden. Als blijkt dat er mogelijk beschermde soorten voorkomen die negatieve effecten kunnen ondervinden van de plannen is dit beschreven. Wanneer mogelijk worden alternatieven aangeboden om negatieve effecten te voorkomen of te verzachten.

Figuur 2.1 | Overzicht van de locaties van het onderzoeksmateriaal. Vanwege het open karakter en de kale bodem van de boomgaard is hier geen onderzoeksmateriaal geplaatst, er waren geen geschikte locaties aanwezig.

3 Resultaten en effectenbeoordeling

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het literatuuronderzoek en veldonderzoek per soortgroep besproken. Daarbij is per soortgroep een effectenbeoordeling opgenomen waarin helder beschreven wordt of negatieve effecten op beschermde soorten te verwachten zijn en, indien van toepassing, of mitigerende maatregelen deze effecten kunnen voorkomen.

3.1 Vaatplanten

Er zijn geen beschermde planten waargenomen in het plangebied. De boomkwekerij wordt zeer intensief beheert waardoor er daar alleen algemene pioniersoorten groeien, zoals Canadese fijnstraal (*Erigeron canadensis* L.), gewoon varkensgras (*Polygonum aviculare*) of papegaaienkruid (*Amaranthus retroflexus*). Grote delen van de boomkwekerij bestaan uit zeer regelmatige omgeploegde paden en handmatige geschoffelde stroken tussen de bomen. Hier is weinig tot geen leven aanwezig, enkel bovengenoemde soorten komen hier op.

In de andere aanwezige habitats – bermen, graslanden, sloten en bosschage – zijn alleen zeer algemene tot vrij algemene soorten gevonden. In het braakliggend perceel dicht bij het woonhuis en in het bosschage groeit de (niet beschermde) brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*).

Afbeelding 3.1 | Brede wespenorchis in het zuiden van het plangebied

Effectbeoordeling

Op basis van het literatuur- en veldonderzoek is uitgesloten dat er beschermde vaatplanten in het plangebied of binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden voorkomen. Het is daarom uitgesloten dat de voorgenomen werkzaamheden negatieve effecten veroorzaken op beschermde vaatplanten.

3.2 Grondgebonden zoogdieren

Tijdens het onderzoek zijn twee beschermde soorten marterachtigen waargenomen, er zijn geen andere beschermde grondgebonden zoogdieren vastgesteld (zie ook Figuur 3.1).

De steenmarter

De steenmarter is meerdere keren in de bosschage vastgelegd door een van de cameravallen op 26 mei, 03, 11 en 19 juni. Het is onmogelijk op basis van de opnames om te weten of er maar een of meerdere individuen zijn. Steenmarters hebben grote territoria waarbij het territorium van vrouwtjes en mannetjes overlappen.

Afbeelding 3.2 | Steenmarter in het bosschage op 19 juni

De wezel

De wezel is op basis van een zichtwaarneming overdag vastgesteld. Het dier werd geobserveerd in de berm bij de ingang van het erf waar een muizenhol aanwezig is. Merkwaardig is dat de soort niet door de dichtbij aanwezige cameraval (Struikrover®) is vastgelegd. Ook zijn er geen prenten gevonden in de sporenbuizen. Dit doet vermoeden dat de wezel slechts van het zuidelijk deel (rondom de watergangen en de woning)

en de randen van het plangebied gebruik maakt, in deze delen is voldoende dekking aanwezig in de vorm van vegetatie en er zijn een groot aantal muizenholen aanwezig waar de soort graag gebruik van maakt. In de boomgaard zelf is onvoldoende dekking aanwezig voor de wezel door het ontbreken van voldoende vegetatie of andere structuren. Ook zijn er in dit deel van het plangebied in het geheel geen muizenholen vastgesteld waar de wezel gebruik van kan maken. Het leefgebied wordt aan de zuid- en oostzijde begrenst door de kern van Kesteren. De wezel heeft een voorkeur voor open cultuurlandschap en komt minder voor in de bebouwde kom, het leefgebied zal zich daarom niet in deze richting uitstrekken. Ten westen wordt het leefgebied begrenst door de Cuneraweg welke een brede barrière vormt.

Afbeelding 3.3 | Locatie van de wezel waarneming bij de Rhenenseweg.

Afbeelding 3.4 | In- en uitgang naar een ondergrondse verblijfplaats/gangenstelsel gebruikt door de wezel (close-up van rode cirkel afbeelding 3.3).

Effectbeoordeling

De aanwezigheid van twee beschermde marterachtigen is vastgesteld tijdens het onderzoek.

Steenmarter

De bosschage wordt gebruikt als foerageergebied door de steenmarter. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een verblijfplaats. De bosschage valt buiten het plangebied, en blijft in de huidige staat behouden. In de huidige situatie wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van het wandelpad die langs en door de bosschage loopt, voornamelijk door wandelaars die hun hond uitlaten. Mogelijk wordt na uitvoering van de plannen het gebruik nog intensiever, vermoedelijk zal het gebruik tijdens de actieve periode van de steenmarter echter gelijk zijn aan de huidige situatie. De steenmarter kan daardoor gebruik blijven maken van de bosschage als foerageergebied. Daarnaast is de bosschage verbonden met een brede groenstrook die verder langs de Cuneraweg in de richting van de Rijn- uiterwaarden loopt. Er zijn daardoor voldoende uitwijkmogelijkheden en alternatief foerageergebied voorhanden.

Wezel

De groenstroken rondom de watergangen en het erf bij de woningen worden gebruikt door de wezel als foerageergebied en op tenminste één locatie is een verblijfplaats aanwezig. Aangezien de wezel verschillende rustplaatsen in zijn territorium heeft kan men ervan uit gaan dat er meerdere verblijfplaatsen aanwezig zijn. Hoewel een deel van de groenstroken behouden blijft na uitvoering van de werkzaamheden zal een deel van het leefgebied en een verblijfplaats van de wezel verloren gaan. Tevens zal een groot deel van het foerageergebied aangetast worden waardoor de functionele leefomgeving van de soort aangetast zal worden. Dit is een overtreding van artikel 3.10 van de Wnb. Het is niet mogelijk deze overtreding te voorkomen door mitigerende maatregelen uit te voeren. Het is daarom noodzakelijk een ontheffing aan te vragen. Voorafgaand aan de ontheffingsaanvraag zal een activiteitenplan opgesteld moeten worden waarin o.a. de mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen worden.

3.3 Vleermuizen

Op basis van het literatuuronderzoek is het bekend dat in de directe omgeving van het plangebied vleermuizen verwacht kunnen worden. Bij het gebruik van het landschap door vleermuizen wordt onderscheid gemaakt in verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied. Er zijn diverse vleermuissoorten waargenomen in het plangebied (zie Figuur 3.2).

Verblijfplaatsen

Er is een zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) in het woonhuis gevonden. Bij de nok van het dak bij de westgevel is een invliegend dier waargenomen. Op een ander moment zijn er drie foeragerende gewone dwergvleermuizen dicht bij het gebouw vastgesteld. Het is daarom niet uitgesloten dat er meerdere dieren in dit gebouw verblijven.

Rondom de bosschage is veel activiteit van vleermuizen waargenomen, zowel rosse vleermuis als gewone dwergvleermuis zijn hier aanwezig. In de bomen in het bosschage zijn diverse geschikte holtes die als verblijfplaats voor vleermuizen kunnen dienen. Bij een van de holtes, gesitueerd in een populier direct langs het pad door de bosschage werd met de warmtebeeldcamera een aantikkende vleermuis vastgesteld. Er kan er daarom vanuit gegaan worden dat deze holte in gebruik is als verblijfplaats. In het najaar zijn er geen waarnemingen van vleermuizen geweest rondom de bosschage, de vastgestelde verblijfplaats betreft enkel een zomerverblijfplaats. Bij de andere holtes die meer langs de rand van de bosschage gelegen zijn, zijn geen in- of uitvliegende dieren vastgesteld.

Figuur 3.6: Holte (mogelijk spechtholte) in een van de populieren in het bosschage

Foerageergebied en vliegroutes

Het gebied rondom de bosschage in het noorden vormt een foerageergebied voor verschillende soorten: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis. Vleermuizen foerageren ook in een klein deel van de nabijgelegen boomkwekerij. Daarnaast foerageren gewone dwergvleermuizen en laatvlieger ook op het erf rondom het woonhuis boven de graslanden. In een groot deel van de boomkwekerij zijn er helemaal geen vleermuizen waargenomen. Waarschijnlijk is de afwezigheid van ondergroei en

daarmee de afwezigheid van insecten, de reden voor deze afwezigheid.

Uit het onderzoek blijkt dat de bosschage belangrijk voor vleermuizen is, maar ook de habitats rondom het woonhuis: tuin, het braakliggende perceel, de schapenweide en rondom de grote zomereik. Er wordt echter niet verwacht dat het een essentieel foerageergebied betreft, er zijn voldoende uitwijkmogelijkheden beschikbaar en in de directe omgeving is voldoende en mogelijk geschikter foerageergebied aanwezig.

Effectbeoordeling

Het slopen van het woonhuis heeft negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis door de vernieling van ten minste een zomerverblijfplaats. Dit is een overtreding van artikel 3.5 van de Wnb. Het is niet mogelijk deze overtreding te voorkomen door mitigerende maatregelen uit te voeren. Het is daarom noodzakelijk een ontheffing aan te vragen. Voorafgaand aan de ontheffingsaanvraag zal een activiteitenplan opgesteld moeten worden waarin o.a. de mitigerende en compenserende maatregelen opgenomen worden.

De verblijfplaats in de populier in de bosschage blijft behouden. De bomen worden niet gekapt en de boom staat op voldoende afstand van de grens van het plangebied waardoor er geen uitstralende effecten van de werkzaamheden optreden. De tussenliggende bomen en struiken zullen hierbij als buffer optreden. Wel dient er rekening te worden gehouden met verlichting. In paragraaf 4.2 wordt hier verder op ingegaan.

Een deel van het plangebied is in gebruik als foerageergebied, hoewel dit foerageergebied verloren gaat wordt niet verwacht dat dit een negatief effect op de staat van instandhouding van de aanwezige populaties tot gevolg zal hebben, het betreft namelijk geen essentieel foerageergebied. Rondom het plangebied is voldoende foerageergebied aanwezig. Daarnaast kan de ontwikkeling tot gevolg hebben dat het gebied, bijvoorbeeld voor de gewone dwergvleermuis, geschikt zal worden als leefgebied. De aan te leggen tuinen zullen voor een groter voedselaanbod zorgen dan de kale levenloze bodem onder de boomkwekerij.

3.4 Vogels

Steenuil

Volgens bekende verspreidingsgegevens (NDFF, 2022) is er nog in 2021 op het erf van het plangebied een

roepende steenuil vastgesteld. Het is onbekend of hier een nestlocatie aanwezig was. Tijdens het onderzoek is geen enkele steenuil waargenomen in of in de nabijheid van het plangebied. Ook zijn op geen enkele locatie sporen van steenuilen aangetroffen.

De schuur is blijkbaar niet (meer) toegankelijk voor de steenuil en daardoor ongeschikt geworden als broedplaats hoewel er geen duidelijke sporen aanwezig waren van werkzaamheden (zoals dichtgezette openingen). Ook is het mogelijk dat het roepende dier een jong dier betrof op zoek naar een nieuw territorium. Volgens wandelaars zijn er in de omgeving van het plangebied (richting de sportvelden in het oosten wel uilenkasten aanwezig geweest, het onderzoek in deze omgeving heeft echter ook geen aanwezige steenuilen aangetoond. De steenuil die in 2021 het plangebied heeft gebruikt is in 2022 niet meer aanwezig.

De habitat in het plangebied kan ook als suboptimaal beschouwd worden, vanwege de boomkwekerij die weinig voedsel heeft aan te bieden.

Ransuil

In het plangebied zijn geen nesten gevonden die door de ransuil als broedplaats kunnen gebruikt worden. Tijdens de onderzoeken zijn ook geen ransuilen waargenomen in of in de nabijheid van het plangebied. De in de Quicksan benoemde nesten zijn niet in gebruik geweest.

Boomvalk

In het plangebied zijn geen nesten gevonden die door de boomvalk als broedplaats kunnen gebruikt worden. Tijdens de onderzoek avonden zijn geen boomvalken waargenomen in of in de nabijheid van het plangebied.

Huismus

Tijdens het onderzoek zijn geen huismussen in het plangebied waargenomen. In de directe omgeving van het plangebied, aan de overzijde van de Betuwestraatweg (ten zuiden) en de Rhenenseweg (ten oosten) zijn een groot aantal huismussen vastgesteld. Deze nestlocaties liggen ver buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden, negatieve effecten zijn uitgesloten.

Gierzwaluw

Tijdens het onderzoek zijn alleen enkele hoog in de lucht overvliegen gierzwaluwen waargenomen. Het is duidelijk dat er in het plangebied geen in gebruik zijnde nesten van deze soort aanwezig zijn. Aan het einde van de avond verdwenen alle aanwezige gierzwaluwen in de wijk ten oosten van het plangebied, ruim buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Effectbeoordeling

Er zijn geen nesten aanwezig van de onderzochte soorten en daardoor zijn negatieve effecten op jaar rond beschermde nesten uitgesloten. Wel moet rekening gehouden worden met algemene broedvogels zoals de heggenmus (*Prunella modularis*) en merel (*Turdus merula*) die in de struiken rondom de woning broeden. In paragraaf 4.2 worden mitigerende maatregelen beschreven om negatieve effecten op deze soorten te voorkomen.

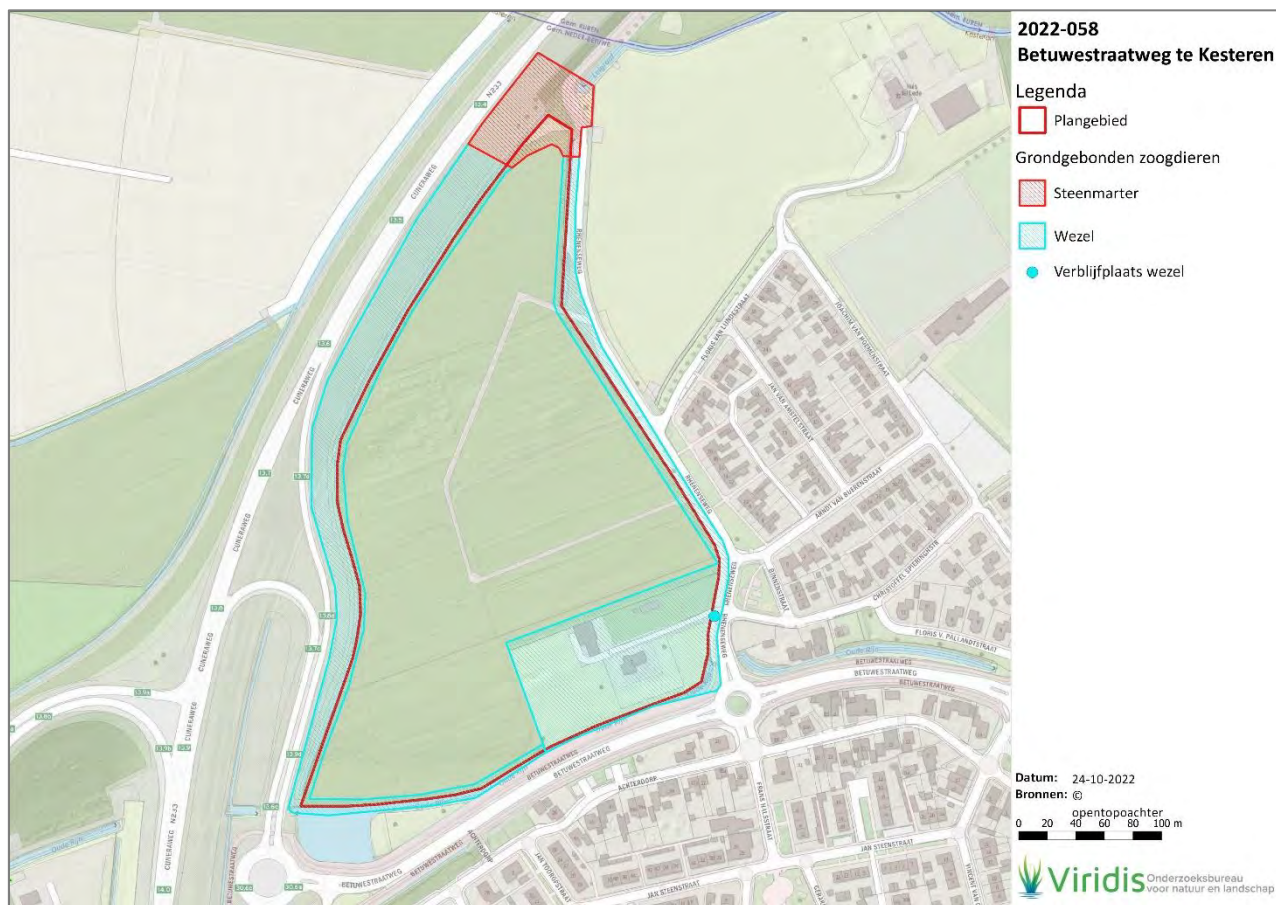
3.5 Amfibieën

Volgens bekende verspreidingsgegevens (NDFF, 2022) is de poelkikker aanwezig langs de Marsdijk dicht bij de uiterwaarden op rond 1 km afstand ten noorden van het plangebied. Tijdens het onderzoek zijn geen poelkikkers waargenomen in of in de nabijheid van het plangebied. Daarnaast zijn er ook geen koren van andere groene kikkers gehoord in de sloten en de vijver.

Effectbeoordeling

Het is uitgesloten dat de werkzaamheden negatieve effecten veroorzaken op de poelkikker. Maar aangezien dat de poelkikker in de omgeving aanwezig is en dat er meer ruimte voor water gemaakt moet worden in het project is het aanbevolen om de habitats voor de poelkikker te verbeteren. Bijvoorbeeld door de aanleg van een geschikt voortplantingshabitat. Deze maatregel zal ook ten gunste komen voor algemene soorten amfibieën.

Figuur 3.1 | Leefgebied marters. De gemarkeerde gebieden betreffen niet het gehele leefgebied, deze kunnen enkele hectares groot zijn en strekken zich uit richting het noordelijk deel. Er is 1 verblijfplaats van de wezel vastgesteld, de kans is echter groot dat er meer verblijfplaatsen aanwezig zijn.

Figuur 3.2 | Verblijfplaatsen en foerageergebied vleermuizen.

4 Conclusie en advies

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Om na te gaan of door de ruimtelijke ontwikkeling in het plangebied verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming al dan niet overtreden worden, worden de onderzoeksvragen onderstaand beantwoord.

- Zijn in het plangebied beschermde soorten en/of verblijfplaatsen van deze soorten aanwezig of te verwachten?

Ja, er is een verblijfplaats van gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis en wezel vastgesteld. Daarnaast is ook de steenmarter aanwezig in het plangebied

- Ondervinden aanwezige beschermde soorten negatieve effecten van de voorgenomen ruimtelijke ingreep en de benodigde werkzaamheden?

De gewone dwergvleermuis en de wezel zullen negatieve effecten ondervinden door de werkzaamheden. De steenmarter en rosse vleermuis ondervinden geen negatieve effecten van de werkzaamheden omdat deze soorten alleen de bosschage gebruiken.

- Is het mogelijk om optredende negatieve effecten op beschermde soorten te mitigeren? Zo ja, op welke wijze dient dit te geschieden?

Ja, het is mogelijk om negatieve effecten op de steenmarter en rosse vleermuis te voorkomen. Door de bosschage te behouden en rekening te houden met verlichting zullen de steenmarter en rosse vleermuis geen negatieve effecten ondervinden.

- Is het noodzakelijk een ontheffing van de Wet natuurbescherming aan te vragen?

Ja het is noodzakelijk een ontheffingsaanvraag in te dienen in verband met het verlies van beschermde verblijfplaatsen en habitat van de gewone dwergvleermuis en de wezel.

4.2 Mitigerende maatregelen

Onderstaand zijn per soort(groep) de voor het onderhavige project relevante (verbods-)artikelen genoemd. Daarbij is, indien mogelijk, beschreven met welke mitigerende maatregelen er invulling wordt gegeven aan het voorkomen en uitsluiten van negatieve

effecten, en daarmee het voorkomen van overtreding van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Hierbij worden ook relevante maatregelen uit de Quickscan herhaald. Indien negatieve effecten niet voldoende kunnen worden voorkomen door mitigerende maatregelen moet een ontheffing aangevraagd worden. Mitigerende maatregelen voor deze soorten moeten worden uitgewerkt in een activiteitenplan.

4.2.1 Algemene maatregelen

In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 de algemene zorgverplichting opgenomen. In dit artikel is beschreven dat eenieder verplicht is om voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. De algemene zorgplicht geldt te allen tijde bij het uitvoeren van werkzaamheden, ongeacht of deze te typeren zijn als ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud en ongeacht of er beschermde soorten aanwezig zijn. Dit laatste wil dus zeggen dat ook als er geen beschermde soorten voorkomen de algemene zorgverplichting toch in acht genomen dient te worden. Hiervoor dienen de volgende algemene mitigerende maatregelen uitgevoerd te worden:

- Er dient zoveel mogelijk gebruik te worden gemaakt van bestaande wegen en paden.
- Werkzaamheden in het plangebied dienen met de minste schade voor aanwezige planten en dieren uitgevoerd te worden.
- Wees alert op dieren in het plangebied. Wacht tot dieren zelfstandig het gebied hebben verlaten.
- Werk vanuit het midden van het plangebied naar de rand, of werk langzaam in één werkrichting zodat verstoorde dieren de mogelijkheid hebben om het plangebied te verlaten. Draag er tevens zorg voor dat de richting waarin de dieren moeten vluchten voldoende beschutting of leefgebied biedt.
- Verlichting is alleen aan wanneer dat functioneel noodzakelijk is. De verlichting wordt voldoende afgeschermd en alleen op het werk gericht. Er worden alleen verlichting gebruikt met een naar beneden gerichte lichtbundel.
- In het verlichtingsplan voor de nieuwe wijk dient rekening te worden gehouden met uitstralingseffecten van de verlichting. De bosschage in het

noordelijk deel dient onverlicht te blijven. Enkel objectgerichte verlichting is toegestaan en bij voorkeur wordt er gebruik gemaakt van amberkleurige (vleermuisvriendelijke) verlichting.

4.2.2 Algemene broedvogels

Veel broedvogels zijn opportunisten die weinig eisen stellen aan hun omgeving. Alle vogelnesten zijn beschermd als ze in gebruik zijn. Algemene broedvogels zijn niet standvastig, ze kunnen ieder jaar op een andere plek broeden en zijn weinig kieskeurig. Onderstaande maatregelen en aandachtspunten moeten in acht worden genomen ten aanzien van algemene broedvogels om een overtreding van artikel 3.1, lid 2 te voorkomen.

- Er kunnen in het plangebied algemene vogels tot broeden komen. Deze vogelnesten zijn uitsluitend beschermd gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn, dat wil zeggen de broed- en nestperiode. De broedperiode loopt globaal van 15 maart tot 15 juli, maar ook broedgevallen buiten deze periode zijn beschermd;
- Het is niet mogelijk om een ontheffing te verkrijgen voor het verwijderen of verstoren van in gebruik zijnde nesten in de broed- en nestperiode. Voor verlaten nestplaatsen geldt dit niet;
- Het is in dit kader sterk aan te bevelen om de werkzaamheden voor zover dat mogelijk is buiten de broedperiode om uit te voeren;
- Indien dit niet mogelijk is, dient het plangebied voorafgaande aan het broedseizoen ongeschikt gemaakt te worden voor vogels om tot broeden te komen. Het plangebied dient dan tot aan de start van de werkzaamheden ongeschikt gehouden te worden voor de vestiging van broedvogels door vegetatie regelmatig kort te snoeien en geschikte broedplaatsen te voorkomen;
- Indien het niet mogelijk is om buiten de broedperiode te werken en/of het plangebied broedvrij te houden, dient het plangebied voorafgaande aan de werkzaamheden door een ecologisch deskundige (Bijlage D) gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van broedende vogels. Wanneer er geen vogels nestelen kan er begonnen worden met de ingreep.
- Bij aantreffen van een broedgeval in het plangebied wordt een rustzone afgezet door een ecologisch deskundige die met rust wordt gelaten tot de jongen zijn uitgevlogen. Er mogen geen werkzaamheden in de directe zone rond een nest

plaatsvinden. De omvang van deze zone wordt door de begeleidende ecoloog bepaald. Eventueel kan er met schermen gewerkt worden die verstoring naar een broedgeval beperken.

4.2.3 Gewone dwergvleermuis en wezel

Uitvoer van de werkzaamheden leidt tot een overtreding van Artikel 3.5 en Artikel 3.10 van de Wnb. Het aanvragen van een ontheffing is noodzakelijk. In het kader van de ontheffingsaanvraag dient een activiteitenplan opgesteld te worden waarin: 1) de ingreep onderbouwt wordt aan de hand van een wettelijk goedgekeurd belang, 2) een alternatievenafweging wordt beschreven, en 3) beschreven wordt waarom de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten niet in het geding komt.

Daarnaast worden de mitigerende en compenserende maatregelen beschreven. Hieronder worden een aantal maatregelen vast uiteengezet:

Gewone dwergvleermuis

- Voor de sloop dient het gebouw ongeschikt gemaakt te worden voor vleermuizen door het plaatsen van “exclusion flaps”. Exclusion flaps worden gebruikt om stootvoegen en andere invliegopeningen af te sluiten, op zo’n manier dat in het object aanwezige vleermuizen er wel uit kunnen komen, maar er niet meer in.
- Er wordt door een ecologisch deskundige gecontroleerd of het gebouw, na het plaatsen van de ‘exclusion flaps’, nog gebruikt wordt door vleermuizen. Pas na het verlaten van het gebouw door de vleermuizen kunnen de werkzaamheden starten.
- Het verlies van de verblijfplaats moet met een factor 4 gecompenseerd worden, waarbij nieuwe verblijfplaatsen gerealiseerd moeten worden. Deze moeten dezelfde functie kunnen vervullen als de verblijfplaats die verloren gaat.

Deze maatregelen zullen meer in detail worden uitgewerkt in een activiteitenplan.

Wezel

Het leefgebied van kleine marterachtigen zoals de wezel hangt zeer sterk af met de aanwezigheid van voldoende prooidieren en dekking (Zoogdiervereeniging, 2018). Het is bekend dat ook op erven en groene delen van dorpen en steden de wezel voor kan komen (Mos & van Maanen). De volgende maatregelen zijn

aanbevolen om de negatieve effecten op de wezel te compenseren:

- Het behouden of creëren van lijnvormige landschapselementen zoals bermen waarvan een deel extensief wordt onderhouden, slootkanten en heggen. Een ideale lijnvormige habitat zou een combinatie van alle voorgenoemde onderdelen(habitats) zijn.
- Voor rustplaatsen het creëren van schuilplekken in de vorm van kleinschalige extensief onderhouden verruigde vegetatie “eilanden” van rond 10 vierkante meter, verspreid over het gebied. Deze schuilplekken moeten aan de lijnvormige landschapselementen sluiten en kunnen tevens ook als foerageergebied dienen.

Deze maatregelen zullen meer in detail worden uitgewerkt in een activiteitenplan.

4.3 Conclusie

Omdat negatieve effecten, ondanks het nemen van mitigerende maatregelen niet in alle gevallen geheel te voorkomen zijn door de aard van de werkzaamheden, is het aanvragen van een ontheffing van de Wet natuurbescherming noodzakelijk. In een activiteitenplan worden de effectanalyse en vervolgstappen (mitigerende maatregelen en ontheffingsaanvraag) uitgewerkt. Voor het opstellen van het activiteitenplan is een specificering van de werkzaamheden en de planning noodzakelijk. De opdrachtgever dient hiervoor tijdig contact op te nemen met Bureau Viridis.

5 Literatuurlijst

5.1 Literatuur

Zoogdiervereeniging, Westra & Kuiters 2018. Beheerwijzer landschappelijke maatregelen voor kleine marterachtigen,

Bat Habitat key, 2018. Bat Roosts in Trees. A guide to identification and assessment for tree-care and ecology professionals. Pelagic Publishing, Exeter.

BIJ12, 12 juli 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis 1.0. Publicatienummer BIJ12-2017-004

BIJ, 12 juli 2017. Kennisdocument Gierzwaluw 1.0 Publicatienummer BIJ12-2017-6

BIJ12, 12 juli 2017. Kennisdocument Huismus 1.0 Publicatienummer BIJ12-2017-009

BIJ12, 12 juli 2017. Kennisdocument Ruige dwergvleermuis 1.0. Publicatienummer BIJ12-2017-018

Broekhuizen, S., Klees, D. en Müskens G. 2010. De steenmarter. Zoogdiervereeniging. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie), 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & Eis Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) (redactie) 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. – Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Vertaling en bewerking PHC Lina. De Fontein/Tirion Uitgevers BV, Utrecht.

Limpens, H.G.J.A. 2012. Slopen restaureren renoveren nieuwbouw na-isolatie: Vleermuisvriendelijk bouwen, Zoogdiervereeniging.

Limpens, H. G.J.A. & J. Regelink, 2017. Cursus vleermuizen en Planologie, Zoogdiervereeniging.

Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereeniging (2021) Vleermuisprotocol maart 2021. www.netwerkgroenebureaus.nl.

Netwerk Groene Bureaus, 2017. Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming (versie juli 2017).

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

5.2 Websites

Verspreidingsatlas planten
Via www.verspreidingsatlas.nl/planten

Nationale Databank Flora en Fauna
Via www.ndff-ecogrid.nl/

Bijlage A. Wettelijk kader

Wet Natuurbescherming

De natuurwetgeving voor Nederland is per 1 januari 2017 vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Deze wet vervangt drie wetten: de Natuurbeschermingswet, de Flora- en Faunawet en de Boswet. De Wet natuurbescherming heeft als doel bescherming, herstel en ontwikkeling van natuur zonder stijging van de lasten voor bedrijven en burgers. Het bevoegd gezag is gedecentraliseerd naar de Provincies. Deze decentralisatie houdt in dat de provincies nu o.a. verantwoordelijk zijn voor het toetsen van ontheffingsaanvragen. RVO is het bevoegd gezag voor het verlenen van ontheffing of vrijstellingen voor activiteiten en projecten in gebruik, beheer of aanleg door het rijk.

Naast de Wet natuurbescherming bestaat in Nederland het Natuur Netwerk Nederland, waarvoor de provincies beleid maken.

Binnen de wet zijn de beschermingsregimes voor Natura 2000-gebieden, soortbescherming en houtopstanden als afzonderlijke hoofdstukken opgenomen, waardoor de wet via duidelijke en eenvoudige regels voorziet in een heldere implementatie van de Europese natuurbeschermingsrichtlijnen.

Zorgplicht

Voor alle Natura 2000-gebieden, bijzondere natuurgebieden en voor alle in het wild levende dieren en planten (mét en zonder beschermstatus) is de zorgplicht van kracht (artikel 1.11). De zorgplichtbepaling houdt in dat eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt aan Natura 2000-gebieden, bijzondere natuurmonumenten en in het wild levende planten en dieren, evenals voor hun directe leefomgeving dergelijke handelingen achterwege laat, mitigerende maatregelen neemt of compenserende maatregelen neemt.

Natura 2000-gebieden

De wetgeving met betrekking tot Natura 2000-gebieden is vastgelegd in Hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming. Natura 2000 is de overkoepelende naam voor gebieden die op Europees niveau worden beschermd vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Vanuit deze richtlijnen worden specifieke diersoorten en hun habitat beschermd om de biodiversiteit te behouden, te herstellen of uit te breiden.

Het ondernemen van projecten, plannen of activiteiten in en in de omgeving van een Natura 2000-gebied kan mogelijk leiden tot (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Indien het niet mogelijk is om negatieve effecten op voorhand uit te sluiten, dan is er mogelijk sprake van een vergunningsplicht en moet een habitattoets uitgevoerd worden. In een habitattoets worden de projecten, plannen of activiteiten getoetst op hun invloed op de instandhoudingsdoelstellingen en/of (onder bepaalde voorwaarden) toestemming voor de uitvoering kan worden verleend. Deze toetsing kan bestaan uit drie onderdelen;

- Voortoets;
- Passende Beoordeling;
- ADC-toets.

Voortoets

Middels een *Voortoets* wordt onderzocht of de ingrepen (significant) negatieve effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen binnen de Natura 2000-gebieden. De Voortoets bestaat uit een beschrijving van het plan of project, de te verwachten effecten binnen en buiten het Natura 2000-gebied, en een analyse of daarbij (mogelijkerwijs) sprake is van significante effecten. In deze analyse mogen mitigerende en compenserende maatregelen niet meegenomen worden (Zie Kader 1, Mitigerende en compenserende maatregelen). Indien niet kan worden uitgesloten dat er significante gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen optreden moet een Passende Beoordeling worden opgesteld. Indien er zeker geen significant negatief effect is te verwachten dan is er geen vergunning nodig, bij het indienen van een aanvraag

wordt er een besluit tot afwijzing genomen door het bevoegd gezag.

Kader 1 | Mitigerende en compenserende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen die de schadelijke gevolgen die rechtstreeks uit een plan of project voortvloeien, voorkomen of verminderen. Het doel van dergelijke maatregelen is het voorkomen van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied.

Compenserende maatregelen zijn maatregelen die de aantasting (significante effecten) op de aangewezen habitats en -soorten in een natura 2000-gebied als gevolg van een project of plan compenseren.

Passende beoordeling

Indien uit de Voortoets blijkt dat er een kans is op een significant negatief effect, dient er een *Passende Beoordeling* uitgevoerd te worden. Tijdens het vaststellen van de mogelijk negatieve effecten mogen mitigerende maatregelen wél meegewogen worden in de beoordeling, compenserende maatregelen niet. Indien uit deze toetsing blijkt de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aangetast worden kan een vergunning worden verleend en kan het plan vastgesteld worden. Blijkt er echter dat er werkelijk sprake is van mogelijk significante effecten dan wordt een vergunning alleen afgegeven indien er geen Alternatieven zijn, er Dwingende redenen van groot openbaar belang zijn en er Compensatie plaatsvindt: de *ADC-toets*.

ADC-toets

Indien negatieve effecten niet uit te sluiten zijn, kan het plan alleen vastgesteld en vergund worden indien wordt voldaan aan elk van de volgende voorwaarden (artikel 2.8-4)

- a. Er zijn geen Alternatieve oplossingen
- b. Het project wordt uitgevoerd onder Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard
- c. Er worden Compenserende maatregelen getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.

Soortbescherming

Het hoofdstuk 3 'Soortbescherming' uit de Wet natuurbescherming bestaat uit drie aparte beschermingsregimes, ook wel de passieve soortbescherming genoemd: 1) de Vogelrichtlijn; 2) de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn en; 3) nationaal beschermde soorten. Voor deze drie beschermingsregimes gelden verschillende verboden en wettelijke belangen voor een ontheffingsaanvraag.

Vogelrichtlijn (artikel 3.1)

Voor van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn gelden de volgende verbodsbepalingen (Zie kader 2, Opzettelijkheid en Kader 3, Verstoring en vernietiging door verstoring):

1. opzettelijk doden en vangen van vogels;
2. opzettelijk vernielen van nesten, rustplaatsen en eieren;
3. eieren rapen en onder zich hebben;
4. opzettelijk verstoren van vogels;
5. het verbod onder 4 is niet van toepassing indien de verstoring niet van wezenlijk invloed is op de gunstige staat van instandhouding van de populatie.

Een ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 3.1 kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de ontheffingsaanvraag (zie paragraaf 2.3) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 3.3, lid 4:

1. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
2. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
3. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
4. ter bescherming van flora en fauna;
5. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten;
6. het selectief vangen, onder zich hebben of verstandig gebruik van bepaalde vogels.

Kader 2 | Opzettelijkheid in de Wet Natuurbescherming

Opzettelijkheid

Een situatie waarbij iemand een handeling verricht waarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt wordt dat deze gedraging leidt tot overtreding van een verbod, ook als een kwade intentie ontbreekt.

Habitatrichtlijn (artikel 3.5)

Voor in het wild levende dieren van soorten, genoemd in de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn, met uitzondering van de soorten, bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, gelden de volgende verbodsbepalingen (Zie kader 2, Opzettelijkheid en Kader 3, Verstoring en vernietiging door verstoring):

1. opzettelijk doden en vangen;
2. opzettelijk verstoren;
3. opzettelijk vernielen of rapen eieren;
4. opzettelijk beschadigen of vernielen voortplantings- of rustplaatsen;
5. opzettelijk plukken of vernielen planten.

Een ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 3.5 kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de ontheffingsaanvraag (zie paragraaf 2.3) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 3.8, lid 5:

1. ter bescherming van flora en fauna, en instandhouding van natuurlijke habitats;
2. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij, wateren of andere vormen van eigendom;
3. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wettelijke gunstige effecten;
4. voor onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten of de daartoe benodigde kweek;
5. op selectieve wijze een aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben.

Nationale beschermde soorten (artikel 3.10)

Voor in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de Wet natuurbescherming bijlage, onderdeel A gelden de volgende verbodsbepalingen:

- a. opzettelijk doden of vangen;
- b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Voor vaatplanten van de soorten, genoemd in de Wet natuurbescherming bijlage, onderdeel B gelden de volgende verbodsbepalingen:

- c. in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen.

Een ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 3.10 kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de ontheffingsaanvraag (zie paragraaf 2.3) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 3.8 lid 5 en artikel 3.10, lid 2:

- a. in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling;
- b. ter voorkoming van schade of overlast;
- c. ter beperking van de omvang van populaties;
- d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden;
- e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud landbouw of bossen;
- f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelten, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- h. in het algemeen belang, of
- i. bestendig gebruik.

Kader 3 | Verstoring en vernietiging door verstoring

Ecologische verstoring

In ecologisch opzicht is verstoring een verandering door het toedoen van mensen in hoe een dier gebruik kan maken van essentiële hulpbronnen. Het kan hierbij ook gaan om een verandering in de perceptie van het dier. Dit betreft voornamelijk de toegang tot voedselbronnen en nest- of verblijfplaatsen (Gill, 2007). Dit is vaak een tijdelijke verstoring van individuen, wat soms ook kan leiden tot negatieve effecten op populatieniveau (Bejder et al. 2009).

Juridische verstoring

Verstoring is in juridisch opzicht een relatief begrip. Sommige verstoringen zijn per definitie tijdelijk, de hierdoor optredende verstoring is dus hooguit tijdelijk en kortdurend. Niet elke (tijdelijke) verstoring is een verstoring in de zin van de wet. Uit jurisprudentie (zie bronnen) kan worden afgeleid dat een (tijdelijke) verstoring, waarbij dieren zich (tijdelijk) aan een veranderde leefomgeving moeten aanpassen, niet leidt tot een opzettelijke verstoring in het kader van de Wet natuurbescherming.

Wanneer verstoring leidt tot vernietiging

Wanneer een verstoring van dusdanig duur of intensiteit is kan het voorkomen dat dieren hun nest of verblijfplaats permanent verlaten. In deze gevallen is er juridisch sprake van het vernietigen van een nest of verblijfplaats en worden verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden.

Actieve soortbescherming

Naast de passieve soortbescherming zijn provincies wettelijk verplicht om soorten te beschermen middels de Natuurvisie (artikel 1.7) en de actieve soortbescherming (artikel 1.12). In het kader van deze actieve bescherming kunnen de provincies de lijst met beschermde soorten uitbreiden en/of gebieden aanwijzen waarvoor een extra inspanning nodig is om de staat van instandhouding van populaties te behouden of te herstellen.

Vogellijst

Alle inheemse vogelsoorten zijn beschermd in het kader van de Vogelrichtlijn (artikel 3.1). De nesten van vogels zijn beschermd als ze door de vogels in gebruik

zijn, zowel in als buiten de gangbare broedperiode (15 maart tot 15 juli). De meeste vogels maken elk jaar een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De nesten van deze vogelsoorten zijn jaarrond beschermd waardoor de verbodsbepalingen van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming het gehele jaar van toepassing zijn (zie Kader 4, Jaarrond beschermde vogelnesten en Tabel 1). De wetgever verstaat onder verblijfplaatsen van vogels ook nesten en holtes waar de vogels ook buiten de broedtijd regelmatig verblijven.

Beschermde houtopstanden

De bescherming van houtopstanden is geregeld in hoofdstuk 4 van de Wet natuurbescherming (voorheen Boswet). Het is verboden houtopstanden geheel of gedeeltelijk te vellen of te doen vellen, zonder voorafgaande melding bij de provincie. Een houtopstand is hierbij gedefinieerd als een eenheid van bomen of struiken met een oppervlakte van ten minste 1.000 vierkante meter of een rijbeplanting die meer dan 20 bomen omvat. De wet schrijft verder voor dat wanneer een houtopstand geheel of gedeeltelijk is geveld, de grond binnen drie jaar moet worden herbeplant.

Bovenstaande bescherming geldt niet voor alle houtopstanden. De regels zijn niet van toepassing op houtopstanden op erven of in tuinen, op fruitbomen, op windschermen om boomgaarden, op naaldbomen bedoeld om te dienen als kerstbomen, op kweekgoed, op bepaalde beplantingen van wilgen of populieren, op bepaalde beplantingen bedoeld voor de productie van houtige biomassa en op houtopstanden binnen de, bij besluit van de gemeenteraad, vastgelegde grenzen van de bebouwde kom. Ook voor het dunnen van een houtopstand gelden de regels niet. De provincie kan regels stellen ten aanzien van de meldingsplicht en de plicht tot herbeplanting. Alle provincies hebben verordeningen vastgesteld waarin is geregeld hoe een kapmelding moet worden ingediend, waaraan herbeplanting moet voldoen en wanneer ontheffing van de herbeplantingsplicht kan worden verleend. Sommige provincies hebben ook beleidsregels vastgesteld waarin bijvoorbeeld is aangegeven wanneer een kapverbod wordt opgelegd.

De Wet natuurbescherming beschermt geen houtopstanden binnen de bebouwde kom. Waar de grens van

de “bebouwde kom Wet natuurbescherming” ligt, wordt bepaald door de gemeenteraad. Dit valt vaak min of meer gelijk met de ‘bebouwde kom Verkeerswet’, maar kan afwijken. Binnen de bebouwde kom geldt meestal een kapverbod op grond van de algemene plaatselijke verordening (APV) of een gemeentelijke bomenverordening. Daarnaast kunnen gemeenten ook regels stellen voor bomen buiten de bebouwde kom, bijvoorbeeld in een bestemmingsplan

Ontheffing, vergunning of vrijstelling

Het is mogelijk om voor de in de Wet natuurbescherming vermelde verboden een ontheffing of vergunning aan te vragen. Er kan alleen een ontheffing verleend worden als er aan drie criteria is voldaan:

- Er is geen alternatieve bevredigende oplossing mogelijk;
- Er moet sprake zijn van een wettelijk belang behorend bij het artikel dat overtreden wordt;
- Er mag geen afbreuk aan de staat van instandhouding van de populatie plaatsvinden.

Vrijstelling

Het is niet altijd nodig om een ontheffing aan te vragen wanneer er gevolgen voor beschermde planten- en diersoorten optreden. Er zijn verschillende soorten vrijstellingen van de verboden voor beschermde soorten mogelijk. Er hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden indien strikt en aantoonbaar gewerkt wordt volgens een door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode.

De zorgplicht blijft ook bij het werken via een gedragscode onverminderd van kracht. Naast de gedragscode is ook een vrijstelling in de vorm van een ministeriële regeling te krijgen (artikel 3.11). Deze ministeriële regelingen zijn opgesteld door Gedeputeerde Staten als vrijstellingslijsten. Zie Tabel 2 voor een overzicht voor de vrijgestelde soorten per provincie.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Naast de Wet natuurbescherming bestaat in Nederland het Natuur Netwerk Nederland, waarvoor de provincies beleid maken (NNN). Het NNN is ruimtelijk in de Provinciale Structuurvisie vastgelegd. Het vormt een robuust netwerk van natuurgebieden en tussenliggende verbindingzones. Dit netwerk bestaat uit bestaande natuurgebieden, nieuw aan te leggen natuur en verbindingzones tussen deze gebieden. Ook de beheersgebieden voor agrarisch natuurbeheer behoren tot het NNN. De planologische verankering van het NNN vindt plaats in (gemeentelijke) bestemmingsplannen. Wanneer ruimtelijke ontwikkelingen geheel of gedeeltelijk binnen de begrenzing van het NNN plaatsvinden en een bestemmingsplan wijziging moet worden doorgevoerd en/of negatieve effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van het netwerk optreden dient altijd een ‘Nee, tenzij’-toets te worden uitgevoerd. Hierin wordt beoordeeld of er als gevolg van de voorgenomen maatregelen significante effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van het netwerk optreden.

Kader 4 | Jaarrond beschermde vogelnesten

De meeste vogels gebruiken hun nest slechts eenmalig voor de voortplanting. Elk jaar bouwen de dieren een nieuw nest op meestal een andere locatie. Nesten van deze vogels zijn slechts gedurende het broedseizoen beschermd. Er zijn echter ook vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn en waarop de verbodsbepalingen van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming het gehele jaar van toepassing zijn. Er worden 5 categorieën onderscheiden (zie Tabel A voor de soorten per provincie):

1. Vogels waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen als rust- en voortplantingsplaats gebruikt worden (voorbeeld: steenuil).
2. Koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: gierzwaluw en huismus).
3. Vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar en kerkuil).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen. (voorbeeld: ransuil).
5. Vogels die weliswaar terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of in de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. De nesten van deze soorten zijn buiten het broedseizoen niet beschermd, tenzij zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Tabel A¹ | Overzicht beschermingsstatus van nesten van Nederlandse broedvogels. * zijn kolonie broedende vogels. Afwijkingen t.o.v. landelijk beleid weergegeven per provincie. In Limburg zijn 4 categorieën ingedeeld.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Aanwezig in bebouwde omgeving	Provincie												LNV
			DR	FL	FR	GE	GR	LI	NB	NH	OV	UT	ZL	ZH	
Bijeneter*	<i>Merops apiaster</i>	nee						4							0
Blauwe reiger*	<i>Ardea cinerea</i>	ja		5b				4							5
Boerenzwaluw*	<i>Hirundo rustica</i>	ja		3				2			3				5
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	ja		0				0							5
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>	ja		0				0							5
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	ja		0				0							5
Boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	nee													0
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	nee		5a				3							4
Bosuil	<i>Strix aluco</i>	nee		4				2			3				5
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	nee		0				0			0				5
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	nee		5a				4							4
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>	nee		5b				4							5
Eider	<i>Somateria mollissima</i>	nee		0				0			0				5
Ekster	<i>Pica pica</i>	ja		0				0			0				5
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	ja		0				0							5
Gierzwaluw*	<i>Apus apus</i>	ja				4									2
Glanskop	<i>Parus palustris</i>	ja		0				0							5
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	nee													0
Grauwe klauwier	<i>Lanius collurio</i>	nee						4							0
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	ja		0				0							5
Groene specht	<i>Picus viridis</i>	nee		5b				0							5
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	nee		5b				0							5
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	nee				4		2							3
Grutto	<i>Limosa limosa</i>	nee						4			5				0
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	nee		5a				3							4
Hop	<i>Upupa epops</i>	nee		0				0			0				5
Huismus*	<i>Passer domesticus</i>	ja				4									2
Huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	ja		5b				2			2				5
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	nee		5b				4							5
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>	ja		1		4		1							3
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	nee		5b				0							5
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>	nee		0				0			0				5
Kneu	<i>Linaria cannabina</i>	nee													0
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	nee													0
Koolmees	<i>Parus major</i>	ja		0				0			0				5
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia f. macrodactyla</i>	ja		0				0							5
Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	nee						4							0
Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>	nee						4							0
Matkop	<i>Poecile montanus</i>	nee													0
Middelste bonte specht	<i>Dendrocopos medius</i>	nee		5b							5				0
Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	nee													0
Nachtzwaluw	<i>Caprimulgus europaeus</i>	nee													0
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>	nee		5a		4		1							3
Oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>	nee													0
Oeverzwaluw*	<i>Riparia riparia</i>	ja		5b				4							5
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>	ja		5a		4		2							3
Paapje	<i>Saxicola rubetra</i>	nee						4							0
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>	nee													0
Pijlstaart	<i>Anas acuta</i>	nee													0
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	Ja		0				0			0				5
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	nee													0
Raaf	<i>Corvus corax</i>	nee		5a				3			4				5
Ransuil	<i>Asio otus</i>	nee						3							4
Ringmus	<i>Passer montanus</i>	ja						4			5				0
Roek*	<i>Corvus frugilegus</i>	ja				4		1							2

Tabel A² | Overzicht beschermingsstatus van nesten van Nederlandse broedvogels. * zijn kolonie broedende vogels.
Afwijkingen t.o.v. landelijk beleid weergegeven per provincie. In Limburg zijn 4 categorieën ingedeeld.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Aanwezig in bebouwde omgeving	Provincie											LNV		
			DR	FL	FR	GE	GR	LI	NB	NH	OV	UT	ZL		ZH	
Rode wouw	<i>Milvus milvus</i>	nee		5a					3							0
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	nee							4							0
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>	nee		0					0			0				5
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	ja														0
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	ja				4			2							3
Slobeend	<i>Spatula clypeata</i>	nee														0
Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	nee														0
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	nee		5a					4							4
Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	nee							4							0
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	ja		5b					0							5
Steenuil	<i>Athene vidalii</i>	ja				4			1							1
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	nee		5b					0							5
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	ja		3					3			4				5
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	nee										5				0
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	nee										5				0
Velduil	<i>Asio flammeus</i>	nee														0
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	nee							4							0
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	nee														0
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	nee		5a					3							4
Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i>	nee														0
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	nee														0
Wulp	<i>Numenius arquata</i>	nee							4			5				0
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>	nee		5a					0			4				5
Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i>	ja							4			5				0
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	ja		0					0			0				5
Zwarte mees	<i>Periparus ater</i>	ja		0					0							5
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	ja		0					0							5
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	nee		5b					4			3				5
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>	nee		5a					3			4				0

Bijlage B. Overzicht algemene vrijstellingen

Tabel B | Overzicht vrijgestelde soorten per provincie, V = vrijgesteld.

Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Provincie											
			Drenthe	Flevoland	Friesland	Gelderland	Groningen	Limburg	N-Brabant	N-Holland	Overijssel	Utrecht	Zeeland	Z-Holland
Zoogdieren	Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Bunzing	<i>Mustela putorius</i>	V		V		V	V				V	V	V
Zoogdieren	Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V		V	V	V
Zoogdieren	Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>						V ¹						
Zoogdieren	Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Haas	<i>Lepus europeus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>	V		V		V	V				V		V
Zoogdieren	Huisspitsmuis	<i>Crociodura russula</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Ondergrondse woelmuis	<i>Pitymys subterraneus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V		V	V	V
Zoogdieren	Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Steenmarter	<i>Martes foina</i>						V ²						
Zoogdieren	Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Vos	<i>Vulpes vulpes</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Zoogdieren	Wezel	<i>Mustela nivalis</i>	V		V		V	V				V		V
Zoogdieren	Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>						V						
Zoogdieren	Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Reptielen	Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>						V ³						
Reptielen	Levendbarende hagedis	<i>Zootoca vivipara</i>						V ⁴						
Amfibieën	Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Meerkikker	<i>Pelophylax ridibundus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Amfibieën	Bastaardkikker	<i>Pelophylax kl. esculentus</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V

¹ alleen vrijgesteld in de periode tussen maart t/m april en juli t/m november

² alleen vrijgesteld in de periode tussen 15 augustus t/m februari

³ alleen vrijgesteld in de periodes juli, augustus en september

⁴ alleen vrijgesteld in de periode tussen 15 augustus t/m 15 oktober

Bijlage C. Nederlandse vleermuissoorten

Tabel C | Overzicht van type verblijfplaatsen van vleermuissoorten in Nederland. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen zomer-, kraam-, paar- en winterverblijfplaatsen. Daarnaast is onderscheid gemaakt tussen gebouw- en/of boombewonende soorten. Het aantal X geeft aan hoe waarschijnlijk het type verblijfplaats is voor de soort, waarbij er vier keer een X verdeeld wordt over iedere functie (Dietz et al. 2011, Bat Habitat key 2018, Limpens 2012, Limpens & Regelink 2017). Een (X) betreffen uitzonderingen, Een * betekent paart en overwintert in typische (ondergrondse) winterverblijven zoals groeves, bunkers, kelders, etc.

Soort	Zomerverblijf		Kraamverblijf		Paarverblijf			Winterverblijf		
	Gebouw	Boom	Gebouw	Boom	Gebouw	Ondergronds	Boom	Gebouw	Ondergronds	Boom
Baardvleermuis	XXX	X	XXX	X		XXXX			XXXX	
Brandts vleermuis	XXX	X	XXX	X		XXXX			XXXX	
Watervleermuis	(X)	XXXX	(X)	XXXX		XXXX			XXXX	
Franjestaart	X	XXX	X	XXX		XXXX			XXXX	
Ingekorven vleermuis	XXXX		XXXX			XXXX			XXXX	
Meervleermuis	XXXX		XXXX		XX	XX		X	XXX	
Vale vleermuis	XXX	X	XXXX	(X)		XX	XX		XXXX	
Bechsteins vleermuis	XX	XX		XXXX		XXXX			XXXX	
Gewone grootoorvleermuis	XX	XX	XX	XX	X	XX	X		XXXX	
Grijze grootoorvleermuis	XXXX		XXXX			XXXX			XXXX	
Gewone dwergvleermuis	XXX	X	XXX	X	XXX		X	XXX		X
Kleine dwergvleermuis	XXX	X	XXX	X	XXX		X	?		?
Ruige dwergvleermuis	XX	XX	(X)	XXXX	XX		XX	XX		XX
Laatvlieger	XXXX	(X)	XXXX	(X)	XXXX		(X)	XXXX		(X)
Tweekleurige vleermuis	XXXX		XXXX		XXXX			?		
Rosse vleermuis	(X)	XXXX	(X)	XXXX	(X)		XXXX	(X)		XXXX
Bosvleermuis		XXXX		XXXX	(X)		XXXX	(X)		XXXX
Mopsvleermuis	XX	XX	XX	XX		XXX	X		XXX	X

Bijlage D. Ecologisch deskundige

Alle mitigerende maatregelen moeten worden begeleid en/of uitgevoerd door een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen, jaarrond beschermde nestplaatsen en broedvogels. Voorafgaande aan de uitvoering van de gewenste werkzaamheden, dient te alle tijden de aannemer/uitvoerder de werkzaamheden af te stemmen met een ecologisch deskundige.

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstaat onder een ecologisch deskundige iemand die ecologisch advies geeft of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten. Deze persoon heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis.

De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of;
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of;
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of;
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties.

Alle medewerkers van Bureau Viridis voldoen aan de eisen van het ministerie en zijn ecologisch deskundig.

